

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету історії,
політології та міжнародних
відносин

Олександр Добржанський

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ОХОРОНА ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ»
(вибіркова)**

Освітньо-професійна програма	Середня освіта (Історія)
Спеціальність:	014 Середня освіта (Історія)
Галузь знань:	01 Освіта
Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Факультет історії, політології та міжнародних відносин	
Мова навчання	<i>українська</i>

Чернівці 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни **«Охорона та збереження культурної спадщини в Україні»** складена відповідно до вимог та відповідає освітньо-професійній програмі Середня освіта (Історія), затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Протокол № 3 від «3» квітня 2023 року).

Розробник: Герегова Світлана Володимирівна, доцент кафедри історії України, кандидат історичних наук

Викладач: Герегова Світлана Володимирівна, доцент кафедри історії України, кандидат історичних наук

Погоджено з гарантом ОП і затверджено на засіданні кафедри історії України

Протокол №1 від «_12» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри історії України _____ Гуйванюк М.Р.

Схвалено методичною радою факультету історії політології та міжнародних відносин

Протокол №1 від 12 серпня 2024 р.

Голова методичної ради факультету _____ Василь Карпо В.Л.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

«Охорона та збереження культурної спадщини в Україні»»

Охорона та збереження матеріальної і нематеріальної культурної спадщини є одним із пріоритетних завдань як державних інституцій, так і спільноти будь-якої цивілізованої країни світу, адже виступає вагомим чинником ідентифікації нації. Це питання актуалізувалося для України після початку повномасштабного вторгнення росії в її кордони, коли з метою стирання української ідентичності держава-агресорка знищує унікальні пам'ятки національної культури, культурно-мистецькі установи, освітні заклади, що покликані формувати світогляд та громадянську позицію молодого покоління України.

Мета курсу: ознайомити здобувачів вищої освіти з культурними цінностями та культурною спадщиною України, зокрема й представленою у Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО; вивчити основні нормативні документи, які регулюють охорону і збереження культурних надбань в Україні та світі; ознайомитись із міжнародним досвідом та сучасними стратегіями у сфері збереження культурної спадщини; навчити використанню кращих надбань української культури у суспільному житті, сприяти формуванню національної свідомості молодого покоління, формуванню спільної історичної пам'яті.

Мета курсу зумовила завдання навчити студентів:

Навчити здобувачів розуміти культурологічну та історичну термінологію, пов'язану з пам'яткознавчою діяльністю людини, основні засади нормативної бази щодо регулювання охорони й збереження культурної спадщини в Україні, прогнозувати наслідки людської діяльності щодо збереження пам'яток місцевого, національного значення, та особливо, об'єктів культурної спадщини в Україні, представлених у Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, зокрема до Резиденції митрополитів Буковини і Далмації як об'єкту Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (2011), де розташований головний корпус ЧНУ імені Юрія Федьковича; застосовувати набуті знання у громадській діяльності та повсякденному житті для визначення лінії особистої поведінки в умовах різноманіття культур. Отримані знання допоможуть здобувачам у подальшій професійній діяльності по залученню молоді до створення та реалізації програм відновлення пам'яток культури, знищених державою-агресоркою під час російсько-української війни.

Пререквізити. Даний курс дозволить студентам поглибити знання, отримані раніше або у процесі вивчення таких дисциплін як «Історія України», ДСВС

«Українська культура доби середньовіччя», «Культурно-мистецьке життя в Україні XX – на початку XXI».

Курс передбачає читання лекцій, семінарські заняття та самостійну роботу студента.

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні задачі або проблеми в галузі освіти, що передбачає здійснення інновацій та/або проведення педагогічних досліджень і характеризується широким використанням умов взаємодії та педагогічного партнерства, готовності до навчання впродовж життя, орієнтацією на оцінювальноаналітичну, прогностичну та здоров'язбережувальну складову в професійній діяльності.	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 1	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
	ЗК 2	Здатність використовувати цифрові освітні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.
Фахові компетентності	ФК 1	Здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності
	ФК 3	Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності
	ФК 4	Здатність використовувати інновації у професійній діяльності
Предметні компетентності	ПК 6	Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності
	ПК 8	Виявляти знання та розуміння наукових основ певної тематичної області, методології дослідження історичного процесу у національному, європейському та світовому контекстах та вміти моделювати їх у зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання
	ПК 9	Здатність до соціальної комунікації; розуміння та сприйняття принципів толерантності, соціальної справедливості, доброчесності, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки, здатність попереджувати та вирішувати конфлікти
7 – Програмні результати навчання (ПРН)		
ПРН 4	Аналізувати правові та інституціональні виміри співробітництва України та ЄС, виявляти перспективи та наслідки сучасних інтеграційних процесів і місця в них України	
ПРН 8	Критично оцінювати достовірність, надійність інформаційних джерел, вплив інформації на свідомість і розвиток всіх учасників освітнього процесу, на прийняття рішень	

ПРН10	Визначати оптимальні зміст і форми професійного розвитку, критерії результативності власного навчання, працювати над саморозвитком та самовдосконаленням, активно долучатися до діяльності професійних спільнот
ПРН12	Здатність до соціальної взаємодії, займати активну громадянську позицію та робити усвідомлений вибір в умовах сучасного політичного плюралізму.

Додаткові компетенції

- Знати світоглядні особливості української культури;
- Розуміти основні тенденції історичного розвитку українського народу крізь призму творення культурної спадщини
- Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.
- Усвідомлювати важливість культурної дипломатії на сучасному етапі захисту незалежності й територіальної цілісності України.
 - Вміти цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва;
 - оцінювати значення культурних досягнень українського народу та внесок видатних діячів культури України у скарбницю світової культури;
 - брати участь в дискусіях на теми охорони та збереження культурної спадщини в Україні;
 - виробляти рекомендації для практичної діяльності людини з обов'язковим вихованням шанобливого і дбайливого ставлення до спадщини національної культури,
 - знати об'єкти культурної та природної спадщини в Україні, які увійшли до найпрестижнішого Списку людства – Списку Всесвітньої Спадщини ЮНЕСКО,
 - вести красназавчу роботу, виявляти історико-культурні пам'ятки в Україні, які потребують охорони та збереження на відповідному рівні, зокрема у м. Чернівці – столиці буковинського краю;
 - володіти знаннями щодо історії будівництва Резиденції митрополитів Буковини і Далмації та функціонування її як об'єкту Всесвітньої Спадщини ЮНЕСКО;
 - збагачувати власну духовну культуру шляхом самоосвіти, творчо працювати над розвитком і вдосконаленням культурно-освітніх знань;
 - оволодіти навичками бібліографічного аналізу, способами і прийомами роботи з різними базами даних, бібліотечними та музейними фондами;
 - застосовувати набуті знання в громадській діяльності та повсякденному житті для визначення лінії особистої поведінки в умовах різноманіття культур;
 - володіти сучасними засобами комунікації та інформації для виявлення й обробки джерельних даних тощо.

Опис змісту робочої програми навчальної дисципліни

Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекцій	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	II (магістр)	3	3	90	2	20		5		81	4	залік
Заочна	II (магістр)	3	3	90	2	8				82	-	залік

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем лекційних занять	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі						
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
МОДУЛЬ 1. Культурні цінності та культурна спадщина: історичний та нормативний аспекти														
Тема 1. Вступ. Понятійно-термінологічний апарат курсу. <i>Актуальність курсу. Культура та її функції. Суть понять «культурні цінності», «культурна спадщина», «культурні надбання». Класифікація об'єктів культурної спадщини за видами і типами.</i>	8	2				6	9	1					8	
Тема 2. Формування традицій збереження пам'яток історії та культури на	8	2	1			5	8						8	

українських землях (XIX – XX ст.) <i>Розвиток історичного пам'яткознавства у XIX – початку XX ст.</i> <i>а) Діяльність Історичного товариства імені Нестора-літописця</i> <i>б) Діяльність Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва на початку XX ст. та його роль у вивченні й збереженні старожитностей</i> <i>в) Роль історичних комісії ВУАН. Пам'яткознавство та пам'яткоохоронна діяльність у радянську добу та на зламі тисячоліть;</i> <i>а) Часопис «Пам'ятки України»</i> <i>б) УТОПІК – Українське товариство охорони пам'яток історії та культури</i> <i>в) роль вищих навч. закладів у розвитку пам'яткознавства.</i>												
Тема 3. Державний реєстр нерухомих пам'яток: історія створення та функціонування. <i>Державний реєстр нерухомих пам'яток як основа для охорони та збереження історико-культурної спадщини в Україні. Особливості діяльності. Роль громадських організацій в охороні та збереженні історико-культурної спадщини України. Діяльність УТОПІК.</i>	8	2				6	8					8
Тема 4. Нормативно-правов	10	2			2	6	9	1				8

е забезпечення галузі охорони культурної спадщини в Україні <i>Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 1972 року (ухвалена у Парижі)</i> <i>ратифіковано Указом Президії Верховної Ради</i> <i>N 6673-XI (6673-11)</i> <i>від 04.10.88 }</i> <u><i>Закони України:</i></u> <i>Про культуру.</i> <i>Про охорону культурної спадщини.</i> <i>Про охорону археологічної спадщини.</i> <i>Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей.</i> <i>Про ратифікацію Угоди про вивезення та ввезення культурних цінностей.</i>											
Тема 5. Стан пам'яток культурної спадщини в Україні: проблема захисту та відновлення пошкоджених під час російсько-української війни. <i>Культурний геноцид в Україні.</i> <i>Діяльність по захисту культурної спадщини в Україні</i> <i>Міжнародного комітету «Блакитний щит».</i> <i>Збереження пам'яток культури під час</i>	10	2	2			6	10	1			9

воєнних дій: консервація, стабілізація нерухомих пам'яток, діджиталізація.												
Разом за змістовим модулем 1	44	10	3		2	29	44	3				41
ЗМ2. Міжнародне співробітництво у галузі охорони всесвітньої культурної та природної спадщини. Об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні												
Тема 6. Структура міжнародних організацій у галузі охорони пам'яток історії та культури <i>Офіційні консультативні органи Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (в Україні – УНК міжнародних організацій).: Міжнародна рада з охорони пам'яток і визначних місць (ІКОМОС), Міжнародний союз охорони природи і Міжнародний центр з дослідження, збереження та реставрації культурних цінностей (ІККРОМ). Міжнародне об'єднання музеїв та професійних музейних працівників, які займаються збереженням, охороною та популяризацією світової природничої і культурної спадщини, матеріальної і нематеріальної (ІСОМ)</i>	8	2				6	10	1				9
Тема 7. Співробітництво України і ЮНЕСКО у сфері охорони культурної спадщини.	10	2				8	8					8

Україна – член ЮНЕСКО (1954). Ініціативи України (розробка «Програми культури миру» (1993). Діяльність України у складі Виконавчого комітету (обиралась чотири рази). Членство України в робочих органах ЮНЕСКО. Міжнародні конвенції та рекомендації ЮНЕСКО, стороною яких є Україна. Мережа асоційованих шкіл ЮНЕСКО в Україні. Кафедри ЮНЕСКО в Україні. Підтримка з боку ЮНЕСКО в умовах повномасштабної війни. Діяльність Нацкомісії України у справах ЮНЕСКО (1996)											
Тема 8. Визнання культурної та природної спадщини України у світі. Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, розташовані в Україні: характеристика об'єктів архітектурної та природної спадщини, рік включення у т.ч. транскордонні (за участю України). Включення українських елементів НКС до Репрезентативного списку ЮНЕСКО. Доля об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні, які постраждали від	10	2			2	6	8				8

держави-агресора у російсько-українській війні: а)Херсонес Таврійський та його хора; б)Історичний центр Одеси (у списку під загрозою)											
Тема 10. Резиденція митрополитів Буковини і Далмації як об'єкт всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Історія будівництва Резиденції, її унікальність. Процедура номінування, включення до Списку (2011). Подвійна функція об'єкту: як пам'ятка культури світового значення та як заклад вищої освіти (Університет). Перспективи розвитку як навчальної інституції та проблеми збереження об'єкту. Місце об'єкту в туристичній галузі України.	10	2	2			6	10	2			8
Тема 9. Репрезентація нематеріальної культурної спадщини України у Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: Міжнародні підходи до охорони нематеріальної культурної спадщини: Конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003 р.). Список об'єктів нематеріальної культурної спадщини	8	2				6	10	2			8

<i>як символ поваги до культурного різноманіття й національної ідентифікації в Україні Включення українських елементів нематеріальної культурної спадщини до Репрезентативного списку ЮНЕСКО.</i>											
Разом за змістовим модулем 2	46	10	2		2	32	46	5			41
Усього годин	90	20	5		4		90	8			82

Семінарські заняття з переліком питань	
Тема 1. Архівні, музейні та бібліотечні фонди України як джерельна база для дослідження пам'яток історії та культури (1 год.) <i>План:</i> <i>1) Законодавче регулювання музейної, бібліотечної та архівної діяльності.</i> <i>2) Складові системи інформаційного пам'ятокознавства:</i> <i>а) музеї, б) архіви; в) бібліотеки</i>	
Тема 2. Знищені або пошкоджені пам'ятки культури в Україні під час російсько-української війни: проблема збереження та відновлення (2 год.) <i>План:</i> <i>1) Доля пам'яток історії та культури національного значення на тимчасово окупованих територіях АР Крим та м. Севастополя, Донецької, Луганської, частини Херсонської областей.</i> <i>2) Музеї та музейні експозиції (навести приклади)</i> <i>3) Нерухома (архітектурна) спадщина (навести приклади)</i> <i>4) Зруйновані культурно-мистецькі інституції (навести приклади)</i> <i>5) Природна спадщина: заповідник «Асканія – Нова»</i> <i>6) Діджиталізація пам'яток як спосіб їх збереження.</i>	
Тема 3. Об'єкти культурної та природної спадщини в Україні, внесені до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: проблеми збереження (2 год.) <i>План</i> <i>1) Архітектурна спадщина, внесені до Списку</i> <i>1) Природна спадщина, внесені до Списку</i> <i>2) Транскордонні об'єкти за участю України</i> <i>3) Репрезентативний список нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО: об'єкти в Україні.</i>	

Зміст завдань для самостійної роботи студентів

Тематика ІНДЗ, передбачена навчальним планом
Пошукові, дослідницькі й аналітичні роботи (до 10 б.)

- 1) Об'єкти в Україні, включені до «Tentative list» (запропоновані до включення до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО)
- 2) *Україна у Міжнародному реєстрі ЮНЕСКО «Пам'ять світу»: Документальна спадщина «Бабин Яр» (2023).*
- 3) Пам'ятки національного значення в Україні (на прикладі однієї із областей України)
- 4) Пам'ятки місцевого значення в Україні (на прикладі однієї із областей України)
- 5) Перелік пам'яток культурної спадщини, які занесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України (на прикладі однієї із областей України)
- 6) Національні історико-культурні заповідники держави (на вибір)
- 7) Замкові та фортифікаційні комплекси України (на вибір)
- 8) Сакральна архітектура України.
- 9) Найвідоміші пам'ятки археології в Україні.
- 10) Резиденція митрополитів Буковини і Далмації як історико-архітектурний музейний комплекс.

Тематика есе (до 3 б.)

- Потреба збереження національної культурної спадщини в Україні як складова культуротворчої діяльності сучасної людини.
- Об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні: потреба збереження культурного потенціалу держави чи наслідування тенденцій сучасної світової/європейської цивілізації?
- Об'єкти нематеріальної культурної спадщини людства, внесені до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО як потреба збереження культурного потенціалу українського народу.
- Яке значення для студентства має включення Резиденції митрополитів Буковини і Далмації до Списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (2011), де розташований головний корпус ЧНУ імені Юрія Федьковича?
- Збереження національної ідентичності у творчій спадщині українських/буковинських митців за кордоном (на прикладі вихідців із рідного краю)
- Чому держава-агресор спрямовує цілеспрямовано намагається знищити пам'ятки культурної спадщини в Україні?

САМОСТІЙНА РОБОТА

Зміст завдань для самостійної роботи

Тема 1. Типологія культури. Культурні пам'ятки та культурні цінності.

Тема 2. Університетські музеї XIX століття як прообраз майбутніх профільних музеїв
Тема 3. Знищені артефакти української культури у сталінську тоталітарну добу.
Тема 4. Діяльність Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (УТОПІК)
Тема 5. Музеї України в системі охорони і збереження пам'яток історії та культури
Тема 6. Пакт Рериха та його «знамено миру» як символ першого міжнародного договору про захист художніх і наукових закладів та історичних пам'яток (1935).
Тема 7. Рекомендації ЮНЕСКО про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному вивезенню, ввезенню й передачі права власності на культурні цінності (19 листопада 1964 р.).
Тема 8. Туристична галузь та об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні.
Тема 9. Державно-приватне партнерство як один із найважливіших механізмів інвестиційної політики щодо збереження культурної спадщини в Україні
Тема 10. Проблеми реституції української культурної спадщини.

Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни

Самостійна робота студентів передбачає, крім підготовки та виступів на семінарських заняттях, ще й самостійне вивчення здобувачем окремих питань дисципліни, що не увійшли до переліку лекційних і семінарських завдань. Викладач самостійно визначає умови та форми звітності студентів щодо цього типу роботи.

Самостійна робота студента також включає написання різноманітних *есе*, що передбачає творчий підхід студента з обов'язковим обґрунтуванням власного ставлення до певної проблематики. Темі есе студент узгоджує з викладачем (можливе обрання теми додатково до визначеної тематики за інтересами студента). Цікавою формою є есе – роздум, який обумовлює своєрідне смислове «спілкування» студента з окремою думкою відомого громадського або культурного діяча щодо певних проблем та перспектив збереження культурної спадщини в Україні. Виконання есе прищеплює навички індивідуальної дослідницької роботи, виховує почуття відповідальності, збагачує студентів лексикою, сприяє виробленню логічного мислення, поглиблюючи знання з означеної навчальної дисципліни.

МЕТОДИ ТА ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Основною освітньою технологією для ефективного викладання курсу «Охорона та збереження культурної спадщини в Україні» є *навчальна технологія*, що обумовлена метою курсу, яка полягає у формуванні знань здобувачів та їх здатності до практичного застосування отриманих знань.

Використання таких освітніх технологій: *особистісно-орієнтовані; проблемні; інтерактивні освітні технології*. Вони спрямовані не стільки на поповнення теоретико-методологічних знань здобувачів, скільки на формування професійних умінь проектувати або ж конструювати процес навчання,

аналізуючи та прогножуючи його певні результати. Так, однією з важливих технологій є *технологія проєктного навчання*, яка заснована на отриманні здобувачами індивідуального досвіду продуктивної діяльності. Здобувачі отримують знання за допомогою вирішення практичних завдань, пов'язаних з культурним простором України та міста.

До **форм і методів** відносяться проблемні лекції, лекції-візуалізації, бінарні лекції із залученням окремих практичних фахівців освітньої галузі: зважаючи на профіль предмету, запрошується докторка архітектури, завідувачка кафедри архітектури та збереження об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Ірина Коротун та керівниця Центру управління об'єктом ЮНЕСКО Резиденція митрополитів Буковини і Далмації Тамара Марусик; семінарські заняття базуються на принципі інтерактивності (дискусійна група, заняття за технологією взаємонавчання) та інтегрованості.

Перевага надається продуктивним методам: проблемний виклад, інформаційно-пошукові та дослідницько-аналітичні методи, презентації, кейс-стаді, бесіди і дискусії, дистанційні консультації та ін., спрямовані на активізацію і стимулювання інформаційно-пошукової (метод контент-аналізу) та навчально-пізнавальної діяльності студентів. Застосовується кейс-метод як метод конкретних ситуацій) – як засіб активного проблемно-ситуаційного аналізу, що ґрунтується на навчанні через розв'язання певної задач-ситуацій (кейсів). Головне його призначення – не надання готових знань, а розвиток у здобувачів здатності вирішувати проблеми самостійно.

Використовується *студентоцентризований, проблемно-орієнтований, діяльнісний, комунікативний, професійно-орієнтований, міждисциплінарний підходи* до навчання.

Навчання здійснюється під час лекційних занять, самостійної позааудиторної роботи з використанням сучасних інформаційних технологій навчання, консультацій з викладачем. Під час вивчення курсу для студентів планується відвідування Резиденції митрополитів Буковини і Далмації з метою глибшого ознайомлення з її унікальними архітектурними особливостями; проведення Круглого столу, присвяченого Міжнародному дню пам'яток і визначних місць, який був започаткований за ініціативою ICOMOS та UNESCO (відзначається щороку 18 квітня).

Технічне й програмне забезпечення/обладнання. Викладання курсу передбачає поєднання традиційних форм аудиторного навчання з елементами інноваційних методів навчання. Використовується дошка, мультимедійні засоби, проектор, комп'ютери, Інтернет-ресурси.

Критерії та засоби оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Критерії оцінювання знань студента на семінарському занятті

В оцінці студентів враховуються наступні моменти: достатність об'єму відповіді (повна, достатньо повна, неповна); ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами, правилами; зрозумілість основного завдання запитання; логічність викладу матеріалу; обґрунтованість основних

положень власних міркувань; не традиційність підходу до викладу відповіді; уміння інтегрувати та диференціювати знання.

«3 б.» виставляється студентам, які в повному об'ємі володіють програмовим матеріалом з навчального курсу, обізнані з усіма поняттями та термінами і адекватно оперують ними під час відповідей на поставлені запитання, ознайомлені з спеціальною літературою. Для отримання вищого балу студенти повинні продемонструвати творчу самостійність, здатність аналізувати факти, логічно мислити, ставити запитання та шукати на них відповіді. При оцінці враховуються уміння аргументувати власні судження теоретичними та фактичними положеннями, виконання завдань для самостійної роботи.

«2 б.» виставляються також за умов достатньо повного володіння знаннями з навчального курсу. Відповідь студента має бути правильною, обґрунтованою зі знаннями основних напрямів і змісту роботи. Студент повинен уміти аналітично працювати з різними концепціями, ідеями, підходами до поставлених проблем. Одночасно в роботі може бути допущено дві-три несуттєві помилки чи деяка неповнота відповіді, кострубатість і скутість у висловленій думці. Не в повній мірі виконані завдання для самостійної роботи.

«1-2 б.» виставляється за знання, що продемонстровані в неповному об'ємі. Завдання для самостійної роботи виконані частково.

«0-1 бал» – теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу порівняння. Завдання для самостійної роботи не виконані.

Критерії оцінювання самостійної роботи студента

Здатність:

- достатньо вільного володіння навчальним матеріалом теми лекційного заняття;

- аргументувати власну думку, робити висновки;
- креативність.

Уміння:

- уміти презентувати відповідь – виступати перед аудиторією;
- уміти презентувати виступ у супроводі ІКТ;
- дотримуватись термінів при виконанні завдання, повнота розкриття проблеми, якісна презентація результатів.

Критерії оцінювання індивідуально-дослідного завдання (максимум 10 балів):

Індивідуальна робота студента є обов'язковою складовою навчальної програми дисципліни за вимогами кредитно-модульної системи. Основною формою цієї роботи є виконання *індивідуальних науково-дослідних завдань (далі - ІНДЗ)* згідно із запропонованою викладачем тематикою.

ІНДЗ є видом позааудиторної роботи здобувача, виконується один раз на семестр і презентує викладачеві здобувача як не просто активного на семінарських заняттях, а саме дослідника, який, опрацьовуючи певну кількість

додаткової літератури, самостійно створює завершене дослідження з певної проблематики курсу.

Мета ІНДЗ – поглиблене вивчення частини курсу (може охоплювати декілька тем або виокремлену проблему із однієї широкої теми), систематизація отриманих знань, узагальнення, а також своєрідна перевірка самим студентом отриманих знань та набуття ним навичок індивідуальної самостійної роботи.

У процесі вибору теми дослідження здобувач може висловити свої побажання щодо коректування теми. Також може бути визначено кілька виконавців дослідження однієї теми, якщо вона є достатньо широкою. В результаті виконання ІНДЗ у кожного із учасників групи формуються власні висновки, які під час остаточного оформлення дослідження концентруються у загальних висновках до роботи.

Такого роду спільна діяльність студентів, зацікавлених у якісному створенні ІНДЗ, виробляє вміння гідного поведіння у колективі (можливо у школі) та комунікації з майбутніми колегами по роботі, об'єднаному спільною ідеєю та метою.

Важливо пам'ятати, що при виконанні ІНДЗ вітається творчий підхід, проте, ***інформаційно-аналітична або пошуково-інформаційна робота*** має чітко виражену структуру, яка включає вступ, основну частину роботи (хід дослідження), висновки, список використаних джерел та літератури, а також додатки, котрі набудуть ще більш якісного вигляду у формі слайдів презентації наукового дослідження. Здобувачі мають продемонструвати здатність до цілеспрямованого пошуку, відповідність науковим критеріям та практичну доцільність результатів.

При оцінюванні ІНДЗ вітається креативний підхід до виконання та враховується: самостійність виконання, змістовність та наукова обґрунтованість, ретельно зроблені висновки, узагальнення, якість виконання, відповідність оформлення вимогам, що висуваються до такого роду робіт.

Здобувач має дотримуватись академічної доброчесності. При виявленні плагіату у виконаному завданні, здобувач отримує незадовільну оцінку, яку може покращити в разі виправлення усіх зауважень викладача.

Розподіл балів за виконання ІНДЗ

9-10 балів – самостійно і творчо вирішені поставлені проблеми, студент вміє узагальнювати й систематизувати, робити логічні висновки. Логічна структуру змісту навчального матеріалу дисципліни розроблена.

6-8 балів виставляється студентам, які проявляють творчу самостійність, виявляють здатність аналізувати факти, що стосуються поставлених проблем. Розроблена логічна структура змісту навчального матеріалу дисципліни є логічно викладеною, зроблено самостійні висновки, проте зустрічаються несуттєві недоліки, стилістичні огріхи.

5-3 балів відповідають роботі, в якій на належному рівні висвітлюється певна проблема, відсутні судження студента, його висновки та узагальнення. Неповне висвітлення теми та простежується копіїція.

1-2 бали виставляється студентам, які виконали індивідуально-дослідницьке завдання на неналежному рівні: матеріал не відображає проблему дослідження, відсутній логічний виклад, дослідження хибує плагіатом.

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання дисципліни.

Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку числової (рейтингової) шкали, що використовується у навчальному процесі.

Оцінювання якості знань студентів в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою здійснюється шляхом поточного, модульного, підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Основними критеріями щодо письмових робіт визнаються:

- повнота розкриття означеного питання з логічними висновками;
- уміння користуватись понятійним апаратом;
- використання та аналіз джерел;
- дотримання структури та акуратність оформлення письмової роботи.

Загалом, оцінювання рівня та якості знань студентів здійснюється із врахуванням індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації. Оцінюватися може виконання студентами відповідних навчальних завдань, під час роботи над якими вони демонструють власне логічно побудоване історичне мислення; розгорнуті і стислі, але конкретні усні відповіді, письмові роботи, доповіді, реферати, виступи у дискусіях тощо.

Оцінка зараховано «відмінно» («5», А) виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 90-100 від максимальної кількості можливих.

При цьому враховується, що студенти:

- ґрунтовно засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу, вміють її використовувати для аргументації основних підходів щодо розуміння проблематики міжкультурної комунікації в освіті, зміст якої відображає окремі засади соціальної комунікації;
- виявляють поглиблене розуміння видів та типів міжкультурної комунікації з врахуванням історичної періодизації освіти в Україні ;
- вільно оперують категоріальним і понятійним апаратом, що є необхідним при вивченні і засвоєнні проблематики міжкультурної комунікації в освітньому середовищі;
- успішно й творчо виконали взяті завдання: ІНДЗ або/та завдання, що винесені на самостійне опрацювання.

Оцінка зараховано «добре» («4», В) виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 80-89 від максимальної кількості можливих.

При цьому враховується, що студенти:

- належним чином засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу,
- мають достатній рівень знань та оволоділи основними вміннями, що дає можливість зрозуміти проблематику міжкультурної комунікації в освіті, зміст якої відображає окремі засади соціальної комунікації;

- в основному оперують категоріальним і понятійним апаратом, що є необхідним при вивченні і засвоєнні проблематики міжкультурної комунікації в освітньому середовищі;
- виявляють глибоке розуміння видів та типів міжкультурної комунікації з врахуванням історичної періодизації освіти в Україні ;
- успішно виконали взяті завдання: ІНДЗ або/та завдання, що винесені на самостійне опрацювання.

Оцінка зараховано «добре» («4», С) виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 70-79 від максимальної кількості можливих.

При цьому враховується, що студенти:

- виявили обізнаність та частково засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу;
 - мають достатній рівень знань та оволоділи основними вміннями, що дає можливість зрозуміти проблематику міжкультурної комунікації в освіті, зміст якої відображає окремі засади соціальної комунікації;
- в основному оперують категоріальним і понятійним апаратом, що є необхідним при вивченні і засвоєнні проблематики міжкультурної комунікації в освітньому середовищі;
- виявляють глибоке розуміння видів та типів міжкультурної комунікації з врахуванням історичної періодизації освіти в Україні ;
- на достатньому рівні, але не достатньо творчо, виконали завдання, винесені на самостійне опрацювання студентами.

Оцінка зараховано «задовільно» («3», D) виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 60-69 від максимальної кількості можливих.

При цьому враховується, що студенти:

- виявляють фрагментарну обізнаність та частково засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу;
- не повністю опанували матеріал, передбачений програмою курсу, мають досить поверхневі знання щодо проблематики міжкультурної комунікації в освітньому середовищі, які вивчалися;
 - показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, котрі розглядалися під час лекцій;
- частково розуміються у категоріях, поняттях та відповідній термінології, необхідній для вивчення і засвоєння проблематики міжкультурної комунікації в освіті;
- недостатньо ретельно виконали завдання, винесені на самостійне опрацювання студентами

Оцінка зараховано «задовільно» («3», E) виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 50-59 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- показали поверхневу обізнаність щодо змісту питань, які розглядались під час занять з проблематики міжкультурної комунікації в освітньому середовищі;
- обмежилися мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури;
- фрагментарно розуміються у категоріях, поняттях та основній термінології, необхідній для вивчення і засвоєння проблематики міжкультурної комунікації в освіті;
- не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи.

Оцінка незараховано «незадовільно» («2», FX) з можливістю повторного складання виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 35-49 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували більшу частину занять, не виявили бажання до самостійної роботи;
- не розуміються у категоріях, поняттях та основній термінології;
- не опрацювали рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтуються у питаннях, пов'язаних з проблематикою міжкультурної комунікації в освіті.

Оцінка незараховано «незадовільно» («2», F) з обов'язковим повторним курсом виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 1-34 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували лекції, та не бажали відповідати на поставленні питання під час проведення заліку;
- не виявили бажання до самостійної роботи;
- не розуміються у категоріях, поняттях та основній термінології.
- фактично не засвоїли програму курсу.

Крім цього, враховується дотримання принципів академічної доброчесності при виконанні самостійних письмових досліджень (ІНДЗ, есе).

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного модульного контролю (два змістових модулі тах по 30 балів кожний) та підсумкового контролю (тах – 40 балів) семестровій модульній оцінці. Остаточна залікова оцінка виставляється за результатами роботи студента впродовж усього періоду вивчення навчальної дисципліни (семестру).

Мінімальний пороговий рівень оцінки визначається за допомогою якісних критеріїв і трансформується в мінімальну позитивну оцінку числової (рейтингової) шкали, яка використовується щодо оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни:

Критерії оцінювання неформальної/інформальної освіти студентів

У межах поточного чи підсумкового контролю (заліку/іспиту) до рейтингу студента можуть зараховуватися додаткові бали за умови наявності у нього сертифікату про результати неформальної/інформальної освіти з проблеми, що відповідає тематиці курсу :

– «Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, в системі формальної освіти) у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича»

(<https://www.chnu.edu.ua/media/3aykf41y/polozhennia-pro-vzaiemodiiu-formalnoi-ta-neformalnoi-osvity.pdf>)

– «Положення про контроль і систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» (Ч.3, п. 3.6)

(<https://www.chnu.edu.ua/media/ujmf2ufm/polozhennia-pro-kontrol-i-otsiniuvannia-rezul-navch-zdobuvachiv.pdf>).

Доступність інформації для учасників освітнього процесу щодо визнання результатів неформальної освіти забезпечується через оприлюднення вище

зазначених документів на офіційному сайті ЧНУ (<https://www.chnu.edu.ua/universitytet/normatyvni-dokumenty/>).

Згідно рішення кафедри викладач враховує додаткові бали, отримані через неформальну освіту, до загальної суми балів, набраної з освітньої компоненти, за умови, що результати з проблеми відповідають тематиці курсу та отримані на освітніх платформах «Prometheus», «EdEra», «Всеосвіта» та ін.

Кількість балів, що зараховується студенту, залежить від обсягу здобутих кредитів та отриманих результатів навчання, однак становить не більше 20% (20 балів) від загальної кількості балів за курс (100 балів за системою ЄКТС).

Наприклад, студент пройшов 5-тижневий курс «Критичне мислення» (https://prometheus.org.ua/course/course-v1:CZ+CTFT101+2017_T3) чи Новітня історія України: від початку Другої світової війни до сучасності» на платформі «Prometheus» (<https://prometheus.org.ua/prometheus-free/novitnia-istoriya-ukrayiny/>)

Якщо студент пройшов двогодинний курс та має підтвердження у вигляді сертифікату він, відповідно, може отримати 2 бали, тригодинний – 3 бали тощо.

Оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни ґрунтується на нормах:

«Положення про контроль і систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича»

https://www.chnu.edu.ua/media/geupxdun/polozhennia-pro-kontrol-i-systemu-otsiniuvannia_2020.pdf;

«Положення про апеляцію на результати підсумкового семестрового контролю знань студентів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича»

<https://www.chnu.edu.ua/media/h0fn0fgh/polozhennia-pro-apeliatsiiu.pdf>

та **принципах:**

«Етичного кодексу Чернівецького національного Університету»

<https://www.chnu.edu.ua/media/xellulcg/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu.pdf>.

Зважаючи на актуальність академічної доброчесності в ЗВО України, всі письмові (друковані) роботи підлягають перевірці наявності запозичень (плагіату). Процедура перевірки визначено «Положенням про виявлення та запобігання академічному плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/n5nbzwgb/polozhennia-chnu-pro-plahiat-2023plusdo datky-31102023.pdf> і «Правилами академічної доброчесності у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/lnojdab4/pravy-la-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf>.

Вони розкривають сутність академічної доброчесності та встановлюють вимоги до відповідальної академічної поведінки студентів вищих навчальних закладів, які зобов'язані дотримуватися відповідних стандартів, правил та етики. Існуюча процедура перевірки унікальності робіт дозволяє студенту використовувати безкоштовні та платні (за бажанням) інтернет-ресурси, а також ресурси для перевірки, доступні в Чернівецькому національному університеті

імені Юрія Федьковича.

З принципами академічної доброчесності, видами недоброчесної академічної поведінки наслідків такої поведінки, здобувачі можуть ознайомитися у Законі України «Про освіту» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>), а саме у ст. 42 цього Закону, яка визначає, що «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень». Порухенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат; самоплагіат; фабрикація; фальсифікація; списування; обман; хабарництво; необ'єктивне оцінювання. За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Політика щодо відвідування занять: відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин і надання відповідних документів, що їх підтверджують, навчання може відбуватись за індивідуальним графіком (підстава: оформлений студентом пакет документів, наказ ректора).

Політика щодо дедлайнів і перескладання: роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. За наявності поважних причин перескладання модулів відбувається із дозволу деканату.

Форми поточного та підсумкового контролю

Основними видами контролю є поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль передбачає: есе, творча або пошукова робота з презентацією результатів.

Підсумковий контроль – залік

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)												Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1*						Змістовий модуль 2*						40	100
T1	T2	T3	T4	T5		T6	T7	T8	T9	T10			
3	5	3	3	6		3	4	3	4	6			

T1, T2 – теми змістових модулів.

*Виконання есе оцінюється від 0 до 3 балів (один раз на модуль додатково)

**ІНДЗ (пошукові, дослідницькі й аналітичні роботи) оцінюються від 0 до 10 балів (один раз на семестр додатково)

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
зараховано	A (90-100)	відмінно
зараховано	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
зараховано	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Не зараховано	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання

Рекомендована література

Основна

1. Антропологічний код української культури і цивілізації (у двох книгах) О. О. Рафальський (керівник авторського колективу), Я. С. Калакура, В. П. Коцур, М. Ф. Юрій (науковий редактор). Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. Книга 1. 432 с.; Книга 2. 536 с.
2. Заремба С. Нариси з історії українського пам'яткознавства / К. : ТОВ Видавництво «Аратта», 2002. 204 с.
3. Історико-культурна спадщина України: проблеми дослідження та збереження : монографія / редкол. В. О. Горбик, О. П. Дорошко, С. І. Кот та ін. К., 1998. С. 51–62.
4. Комеморація. Глосарій: поняття і терміни, які використовуються в роботі з минулим та колективною пам'яттю // https://www.pastfutureart.org/glossary?fbclid=IwAR35w1cauR7lt_V1B4AArgUuszGjs2LQ3BRPFoX5RGyRT1VQVV080tJMKAc#commemoration
5. Культурна спадщина України : бібліогр. покажч. / уклад.: В. В. Степко, Г. О. Стешенко, Т. В. Улятовська, А. А. Чернявська ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Бібліотека. К., 2012. 140 с.
6. Меднікова Г., Гурова І. Українська культура: витоки і сучасність : навч. посіб. К.: Слово, 2017. 252 с.

7. Мойсей А. А., Герегова С. В., Скрицька Н. В. Історія України та української культури: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої освіти / А. А. Мойсей, С. В. Герегова, Н. В. Скрицька. Чернівці, 2018. 285 с.
8. Основи пам'яткознавства / наук. ред. Л. Гріффен, О. Титова / Центр пам'яткознавства НАН України і УТОPIK; International Book Market Service Ltd., member of Omni Scriptum Publishing Group. Бо-Басен (Маврикій). К.: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2017. 635 с.
9. Охорона та збереження пам'яток історії та культури: Навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти / Автор-укладач: Хрящевська Л. М. Миколаїв: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 206 с.
10. Українська та зарубіжна культура: Навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Р. М. Вечірко та ін. К.: КНЕУ, 2003. [Електронний ресурс]. Режим доступу до джерела :http://6201.org.ua/files/1/ukr_ta_zar_kulultura.zip

Додаткова

1. Архіви України про пам'ятки історії та культури [Огляд фондів ЦДІАК, ЦДАВО України] // Історико-культурна спадщина України: проблеми дослідження та збереження. К., 1998. С. 108-120.
2. Втрати нерухомих пам'яток України під час російсько-української війни в 2022-2023 рр.: фіксація та дослідження. Збірник наукових праць на пошану пам'яті історика та пам'яткознавця Сергія Кота / За заг. ред. В. Смолія; Заст. відп. ред. Р. Маньковська; Упоряд.: Г. Денисенко, Т. Катаргіна, Н. Ковпаненко, С. Архипова. НАН України. Інститут історії України, Центр досліджень історико-культурної спадщини України. К.: Інститут історії України, 2024. 195 с.
3. Герегова С. Проблема збереження національної ідентичності українців в умовах глобалізації // Українознавчий альманах. Вип. 15. К., 2014. С. 125-128.
4. Герегова С. Постать Костянтина Томащука в культурній пам'яті Чернівців // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. Зб. ст. Вип. 24. / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. К., 2019. С. 478-491.
5. Герегова С. Репрезентація університетів у Списку Всесвітньої Спадщини ЮНЕСКО / Марусик Т., Герегова С. Історико-політичні проблеми сучасного світу: Modern Historical and Political Issues: Збірник наукових статей. Чернівці: Journal in Historical & Political Sciences. Chernivtsi: Чернівецький національний університет, Chernivtsi National University, 2023. Р. 9-19.
6. Герегова С. Освіта і спадщина: ініціативи і завдання університетів як об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО / Марусик Т. Герегова С. Rocznik Chełmski. Tom 27. Chełm, 2023. Р. 282-295.
7. Горбик В. О. «Звід пам'яток історії та культури України» у дослідженні і охороні культурної спадщини: досвід, проблеми, перспективи / В. О. Горбик, Г. Г. Денисенко. Інститут історії України НАН України, 2012. 192 с.

8. Заремба С.З. Українське пам'яткознавство : історія, теорія, сучасність / К., 1995. 289 с.
9. Зарубіжний досвід збереження нерухомої історико-культурної спадщини // Історико-культурна спадщина України : проблеми дослідження та збереження. К., 1998. С. 91–103.
10. Збірник нормативно-правових актів сфери охорони культурної спадщини. Чернігів, 2011. 796 с.
11. Історико-культурна спадщина України: проблеми дослідження та збереження : монографія / редкол. В. О. Горбик, О. П. Дорошко, С. І. Кот та ін. К., 1998. С. 51–62.
12. Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання / Historical and cultural heritage: preservation, access, use : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 7-9 квіт. 2015 р., м. Київ, Україна. Київ : Талком, 2015. 380 с.
13. Історія мистецтва від найдавніших часів до сьогодення / за заг. ред. Стівена Фартінга ; [пер. з англ. А. Пітика та ін.]. Харків : Vivat, 2019. 576 с.
14. Каталог культурних цінностей, викрадених з державних музеїв, заповідників, установ та приватних колекцій (1999–2009 рр.) / упоряд.: М. Ю. Шандрук, О. В. Юрченко Микита ; М-во культури і туризму України, Держ. служба контролю за переміщенням культ. цінностей через держ. кордон України. К., 2010. 136 с. : іл.
15. Ковпаненко Н. Збереження і наукові дослідження архітектурно- мистецької спадщини України в контексті розвитку пам'яткоохоронної справи (друга половина 1960-х – 1980-ті рр.) // Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика. 2020. Вип. 25. С. 261-272.
16. Костянтин Томащук: повернення у славі в Чернівці / Укладачі Т. Марусик, С. Герегова. Чернівці: Букрек, 2016. 240 с.
17. Кот С. І. Про стан збереження культурної спадщини України. Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань "Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні" 18 квітня 2018 р. Київ, 2018. 42 с. На правах рукопису
18. Кот С.І. Про деякі актуальні проблеми здійснення державної політики України у сфері повернення та реституції культурних цінностей. Аналітична записка
19. / НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2021. 38 с. На правах рукопису //
20. <http://resource.history.org.ua/item/0016160>
21. Культурна спадщина та національна безпека. Аналітична довідка. 2023. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-09/ad_kult_spad_nac_bezip_06092023.pdf
22. Курило Т. Становлення та розвиток законодавства про охорону культурної спадщини України в сучасний період / Право України. 2001. № 3. С. 108–110.
23. Мазур Т. Правовий статус громадських об'єднань та окремих громадян у сфері охорони культурної спадщини України / Наукові записки Інституту

- законодавства Верховної Ради України. 2019. № 5. С. 8-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2019_5_3
24. Новосад М.Г., Білоус С.І., Терешкун О.Ф., Борисевич Л.В. Руйнування культурної спадщини України в умовах війни як проблема: філософсько-культурологічний аспект. Освітній дискурс: Зб. наук. праць, 2022. Випуск 39 (1-3). С.62-76.
25. Марусик Т., Коротун І. Архітектурне диво Чернівців. Чернівці: Букрек, 2019. 324 с.
26. Охорона культурної спадщини: заходи щодо збереження пам'яток // Музеї України. 2007. № 2/3. С. 40–41.
27. Поліщук Р. М. Кілька думок про ідентичність: монографія. Львів: ЛДУФК, 2018. 240 с.
28. Прибега Л. Міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS): 1965–2005 рр. Пам'ятки України. 2005. №2. С. 148–150.
29. Руденко С.Б. Про поняття «пам'яткознавство» / Культурологія. Філологія. Музикознавство. 2013. № 1. С. 46–53.
30. Українські культурні цінності в Росії: спроба діалогу про повернення. 1930 р. / упоряд.: О. Нестуля, С. Нестуля. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2006. 331 с. Іл. (Серія «Повернення культурного надбання України: документи свідчать», вип. 4)
31. Худолей О. С. Становище пам'яткоохоронної справи незалежної України: історіографія проблеми. Гуманітарний вісник. Сер. : Історичні науки. 2014. Число 20, Вип. 4(2). С. 29–35.
32. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича – 145: колективна монографія / гол.ред. Р.Петришин. Чернівці: Чернівецький нац.ун-т ім.Ю.Федьковича, 2020. 392 с. 32 с.

Інформаційні ресурси

1. UNESCO World Heritage List. URL: <http://www.unesco.org/whl/world-heritage.html>
2. Буковинський центр культури і мистецтв // <http://bukcentre.cv.ua/index.php/mystetski-shkoly.html>
3. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО / <https://www.chnu.edu.ua/kultura/universytet-i-yunesko/vsesvitnia-spadshchyna-yunesko/>
4. Загальнодержавна програма збереження та використання об'єктів культурної спадщини на 2004 – 2010 роки. Закон України // Голос України. 2004. 4 червня. – С. 22–23.
5. Звід пам'яток історії та культури України. Чернівецька область [Електронний ресурс] / Ред. кол. тому: М. Павлюк (гол. редкол.), В. Китайгородська (заст. гол. редкол.), Ю. Преступенко (відп. секр.), В. Ботушанський, Л. Вандюк та ін.;

Упорядн.: С. Кот (керівник), Г. Денисенко, Н. Томіна. НАН України. Інститут історії України, Центр досліджень історико-культурної спадщини України. – К., 2020. 2207 с. (Матеріали до «Зводу пам'яток історії та культури України») // URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=NANU024&P21DBN=NANU024>

6. Музей історичних коштовностей України. URL: <http://nmiu-miku.org.ua/>
7. Музей історичного культурного надбання. URL: <http://www.platar.org/tripol-civilization>
8. _____ Музей сучасного мистецтва в Україні // <https://museum-portal.com/ua/museum/museum-of-modern-art-of-ukraine>
9. Нематеріальна культурна спадщина. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=245154164
10. Офіційний веб-сайт Міністерства культури України <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/index>
11. Офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського // <http://www.nbuv.gov.ua>
12. Офіційний веб-сайт Українського центру культурних досліджень // <http://culturalstudies.in.ua>
13. Офіційний сайт Музею західного і східного мистецтва ім Бориса та Варвари Ханенків. URL: <http://khanenkomuseum.kiev.ua/category/publikatsiyi/>
14. Офіційний сайт Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича // <http://library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02infres/04elib>
15. Офіційний сайт Національного художнього музею України. URL: <http://namu.kiev.ua/>
16. Офіційний сайт ЮНЕСКО. URL: <https://en.unesco.org/>
17. Попередній список культурних і природних об'єктів України, що пропонуються включити до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. <http://whc.unesco.org/en/statesparties/ua>
18. Чернівецький обласний художній музей // http://artmuz.cv.ua/?page_id=371
19. Участь України у діяльності ЮНЕСКО. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/yunesko/uchast-ukrayini-u-diyalnosti-yunesko>

Законодавчі документи та конвенції

1. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14>
2. Закон України «Про охорону культурної спадщини». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.

3. Збірник нормативно-правових актів сфери охорони культурної спадщини. URL: https://spadshina.org.ua/wp-content/uploads/File/zbirka_v_11.pdf
4. Закон України «Про культуру». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>
5. Закон України «Про музеї та музейну справу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>
6. Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12>
7. Закон України «Про охорону археологічної спадщини» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15>
8. Закон України «Про охорону культурної спадщини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
9. Закон України «Про перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/574-17>
10. Закон України «Про Український культурний фонд». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1976-19>
11. Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_186
12. Конвенція «Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089
13. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО: міжнар. док. від 16.11.1972. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text
14. Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_226
15. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69
16. Конвенція ЮНІДРУА щодо викрадених або незаконно вивезених культурних цінностей. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_590
17. Конституція України від 28.06.1996 року з останніми змінами // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
18. Положення про Державний реєстр національного культурного надбання, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-92-%D0%B>
19. Угода про вивезення та ввезення культурних цінностей. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_354
20. Чорноморська конвенція про співробітництво у галузі культури, освіти, науки та інформації. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_002

